

Сукупність цих умов дає можливість говорити про принципову інноваційність інтерактивних технологій навчання в порівнянні з традиційними формами його організації. Тому широке застосування у сучасній школі передбачає серйозну увагу до цього навчання як з боку системи підготовки вчителів, так і працівників педагогічних ВНЗ, оскільки тільки послідовна цілеспрямована робота з навчання вчителів справді допоможе їм опанувати цими сучасними підходами, які так важливі сьогодні, коли йдеться про формування принципово нового типу особистості – людини інформаційного суспільства [2].

З метою вивчення стану реалізації досліджуваної програми в шкільній практиці нами було проведено констатувальний експеримент, яким було охоплено 7 вчителів і 25 учнів Зборівського району Тернопільської області. Метою експерименту було з'ясування ставлення учителів і учнів до досліджуваної проблеми. Аналіз анкет вчителів показав, що лише 27% вчителів у своїй практичній діяльності систематично використовують інтерактивні технології навчання; 43% анкетованих вчителів роблять це час від часу, зокрема, під час проведення нетрадиційних уроків.

Серед використовуваних технологій вчителі найчастіше називали рольові ігри, мозковий штурм, «ажурна пилка», «акваріум» тощо. Більшість вчителів в своїх анкетах зазначили, що вони відчують брак методичних посібників, які б орієнтували на використання інтерактивних технологій навчання на уроках основ здоров'я.

Учні у своїх анкетах зазначили, що уроки з «Основ здоров'я» їм подобаються (89 % анкетованих). Аналіз учнівських анкет показав, що всім учням дуже подобаються уроки, на яких проводяться різноманітні ігри та використовуються інтерактивні технології. 92 % анкетованих учнів зазначили, що на таких уроках та під час тренінгів вони краще засвоюють матеріал курсу «Основи здоров'я».

Узагальнивши результати проведеного аналізу літературних джерел та проведеного нами констатуючого експерименту, ми визначили такі переваги застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі:

- інтерес учнів до незвичної організації навчального процесу;
- активізація розумової діяльності, покращення якості запам'ятовування навчального матеріалу;
- розвиток творчої активності учнів;
- формування мотиваційної готовності до міжособистісної взаємодії;
- розвиток навичок аналізу й самоаналізу в процесі групової й особистісної рефлексії;
- комунікативна готовність до роботи в групі;
- прийняття норм і правил спільної діяльності;
- підвищена відповідальність за результат роботи в групі;
- розвиток мовленнєво-комунікативних умінь учнів.

На нашу думку, найбільш вдалою для використання інтерактивних технологій формою навчальних занять з курсу «Основи здоров'я» є тренінги, які базуються на груповій роботі, що забезпечує активну участь і творчу взаємодію учнів між собою і з вчителем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології: навч.-метод. посіб. /О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; за ред. О. І. Помету. - К.: А.С.К., 2004. – 192 с.
2. Пометун О. Технологія інтерактивного навчання як інноваційне педагогічне явище /О. Пометун // Рідна школа – 2007, - №5. С. 46-49.

Смірнова О.

Науковий керівник – доц. Барна Л.С.

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ РІЗНОМАНІТНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ З КУРСУ «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я»

Сучасний етап розвитку середньої загальноосвітньої школи характеризується появою нових форм навчання та їх диференціацією. Поряд з уроком у основній та старшій школах все частіше проводяться навчально-практичні заняття, семінари, лекції. Таким чином, розвиток і модифікація класно-урочної системи характеризуються зростанням питомої ваги відмінних від уроку форм навчальних занять, що використовуються в навчально-виховному процесі школи.

Причиною таких змін є передусім зміна акцентів щодо завдань середньої загальноосвітньої школи, обумовлена сучасними умовами суспільного розвитку. Зокрема, головна увага надається вихованню творчо розвинутої особистості, орієнтованої на людські цінності, вільного і відповідального громадянина з високим рівнем інтелектуального розвитку, моральними якостями та культурою, який вміє творчо мислити, ініціативно діяти, здатного бути корисним своєму народу та державі.

З метою з'ясування стану реалізації досліджуваної проблеми в шкільній практиці нами був проведений констатуючий експеримент, яким було охоплено 11 вчителів основ здоров'я. Аналіз анкет вчителів показав, що практично всі вчителі у своїй практичній діяльності використовують урок, як основну форму навчання з основ здоров'я. 67% анкетованих вчителів віддають перевагу комбінованому

уроку, 11 % - уроку формувань умінь і навичок і 5% - нетрадиційним урокам. Лише 17 % анкетованих вчителів курсу «Основи здоров'я» використовують в своїй діяльності тренінги.

Найбільш вдалими 78 % анкетованих вчителів вважають нетрадиційні уроки, хоч і зазначають, що підготовка до них потребує чималих зусиль і часу. 23 % вчителів пропонує до кожного з 4 розділів, запропонованих у підручнику обов'язково проводити по одному нетрадиційному уроку.

Лекційно-семінарська система навчання є модифікацією, один з варіантів якої запропонував М. П. Гузик. Вона реалізується переважно у формі: а) уроків (лекцій) загального розбору теми, на яких охоплюють матеріал теми в цілому, розглядають основні положення, закони, теорії, аналізують причинно-наслідкові зв'язки; б) семінарських (практичних) занять, на яких поглиблюють, розширюють, деталізують теоретичні знання, вчать їх практично застосовувати; в) тематичних заліків, основна мета яких — створити умови для узагальнення, систематизації знань і їх остаточної оцінки [3].

Модифікації класно-урочної системи безумовно є кроком уперед у справі її вдосконалення. Застосовувані переважно в старших класах, вони дають змогу краще узгодити форми навчання з психологічними особливостями старшокласників, посилити самостійність учнів у здобуванні знань, урізноманітнити форми навчальних занять, що приводить до підвищення результативності навчання. Водночас не можна не відзначити певної одноманітності у конструюванні навчального процесу за цими модифікаціями, які передбачають в цілому стандартну схему вивчення визначеного обсягу навчального матеріалу, що певною мірою обмежує їх педагогічні можливості.

В процесі викладання шкільного курсу «Основи здоров'я» широко використовуються нетрадиційні форми навчальних занять. Нетрадиційний урок – таку назву отримало явище, що виникло як своєрідна реакція масової педагогічної практики 70-х років ХХ ст. на втрату учнями інтересу до навчання. Первинне значення терміну – навчальне заняття, яке має нестандартну структуру.

Класифікація нетрадиційних уроків ще не склалася, але добірка їх уже досить різноманітна:

- інтегровані уроки;
- уроки-дискусії (урок-діалог, урок-диспут, урок запитань і відповідей, урок-засідання, урок-круглий стіл, урок-суд);
- уроки-дослідження (урок-знайомство, урок-самопізнання);
- уроки-звіти (урок-аукціон, урок-залік, урок-концерт);
- уроки-змагання (урок-вікторина, урок – брейн - ринг);
- уроки-мандрівки (урок-екскурсія, урок-марафон, урок-подорож).

В процесі навчання курсу «Основи здоров'я» широко використовуються тренінги. Тренінг – важлива складова професійного навчання, що має своїм завданням формування відповідних навичок та умінь. Здійснюється шляхом цілеспрямованого вправління під керівництвом педагога-інструктора на основі відповідних психологічних та методичних рекомендацій.

Тренінг – це форма групової роботи, яка забезпечує активну участь та творчу взаємодію учасників між собою і з учителем. Тренінг є ретельно спланованим процесом надання чи поповнення знань, відпрацювання умінь та навичок, зміни чи оновлення певних ставлень, поглядів і переконань [1]. На тренінгу втрачають силу чимало правил, які є звичними на уроці (вставати, коли відповідаєш; сидіти за партами; не пересідати). Однак ця форма навчання має свої правила (не запізнюватися, не перебивати, бути доброзичливим, толерантним, активним).

Учні сидять не за партами, вони сидять півколом або колом, щоб добре бачити одне одного і вчителя, який сидить поруч. Вчитель не домінує, а лише спрямовує діяльність учнів.

Тренінг як форма навчання передбачає використання передусім інтерактивних методів навчання (мозковий штурм, презентація, само- та взаємо навчання, рольові ігри тощо) [2].

За літературними даними та за результатами спостережень за навчально-виховним процесом, можна зробити висновок, що для того, щоб реально впливати на свідомість і поведінку учнів, тренінг повинен відповідати таким вимогам:

- бути ретельно спроектованим;
- максимально наближеним до потреб і проблем учасників;
- враховувати рівень їх актуального розвитку і завдання найближчого розвитку;
- орієнтуватися на формування цінностей, умінь і навичок, які є основою позитивної поведінки;
- обговорювати делікатні теми не ізольовано, а в контексті інших важливих проблем.

За нашими дослідницькими даними, які узгоджуються з літературними, урок, залишається основною формою навчання біології в загальноосвітній школі. Проте, однією з причин зниження пізнавальної активності учнів на уроці, небажання працювати самостійно і просто вчитися є одноманітність уроків.

Одним з шляхів підвищення ефективності сучасного уроку біології є відхід від базової моделі його побудови, уникнення простої констатації фактів під час вивчення нового матеріалу, творчий підхід до його проведення.

Урок як форму навчання доцільно використовувати в процесі навчання тем, основним

компонентом змісту яких є знання (наприклад «Індивідуальний розвиток підлітків», «Соціальні чинники здоров'я підлітків», «Психологічна характеристика підліткового віку» тощо).

Оскільки важливою складовою змісту курсу «Основи здоров'я» є ставлення учнів до проблем, що вивчаються, на нашу думку, нетрадиційні уроки та тренінги доцільно використовувати в темах, в яких домінує цей компонент змісту освіти (наприклад, «Здоровий спосіб життя», «Вибір способу життя», «Причини вживання наркотичних речовин підлітками» тощо).

На нашу думку, в процесі навчання шкільного курсу «Основи здоров'я» повинна реалізовуватись варіативність форм навчальних занять залежно від змісту програмового матеріалу, матеріальної бази школи та конкретно-педагогічних умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронцова Т.В. Основи здоров'я. 5 клас. Посібник для вчителя / Т.В.Воронцова, В.С.Пономаренко. – К.: Алатон, 2005. – 264 с.
2. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології: навч.-метод. посіб. /О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; за ред. О. І. Пометун. - К.: А.С.К., 2004. – 192 с.
3. Форми навчання в школі: Книга для вчителя. / За ред. Ю. І. Мальваного – К.: Освіта, 1992 – 160 с.

Худа М.

Науковий керівник – доц. Барна Л.С.

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ НАВИЧОК УЧНІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я»

Сучасне суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних, креативних громадян, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Вирішення цих завдань вимагає розвитку творчих здібностей та особистісних якостей людини, умінь самостійно здобувати нові знання та використовувати їх для розв'язання різноманітних проблем. Головним завданням сучасної загальноосвітньої школи є підготовка компетентної особистості, здатної знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а у перспективі і професійних ситуаціях.

Компетентнісний підхід передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу є формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей. Така характеристика має бути сформована у процесі навчання і містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості.

Процес формування базових компетентностей учнів передбачає формування:

- життєвих навичок (умінь долати особистісні проблеми та стреси, бути толерантним до інших, уміти розподіляти свій час, читати інструкції та дотримуватися правил, оформляти ділову документацію, зокрема, писати заяви, резюме, ділові листи тощо);
- міжпредметних умінь (опрацювати й систематизувати текстову і числову інформацію, писати тексти і виступати, здійснювати ділову комунікацію, зокрема, працювати в групі, бути «членом команди», керувати людьми, дотримуватись правил «чудесної гри» тощо);
- креативності, критичному мисленню (пропонувати нестандартні рішення, вміння аргументовано відстоювати свій погляд тощо),
- проектування, що охоплює визначення пріоритетів, постановку мети, формулювання завдань, пошук ефективних способів виконання діяльності, оцінку своїх можливостей і ресурсів, презентацію, аналіз результатів діяльності тощо;
- наукового пізнання (висування гіпотез, моделювання, експериментування, аналіз й узагальнення результатів діяльності, тощо) [1].

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, життєві навички – це здатність до адаптації, позитивної поведінки і подолання труднощів повсякденного життя.

Життєві навички – це низка психологічних і соціальних компетентностей, які допомагають людині ладнати зі своїм внутрішнім світом і будувати продуктивні стосунки із зовнішнім оточенням. Життєві навички – це поєднання знань, ставлень і навичок. Коротко охарактеризуємо ці складові. *Знання* – інформація, необхідна для розуміння того, які внутрішні та зовнішні чинники впливають на здоров'я, поведінку і спосіб життя людини. *Ставлення* – психологічні установки, які визначають те, що людям подобається чи не подобається, що є вартим чи не вартим їхньої уваги. Ставлення залежать від особистісної системи цінностей та соціальних, культурних і моральних норм, які панують у соціумі. *Навички* (спеціальні та соціально-психологічні) – спроможність людини само організувати своє життя у здоровий і продуктивний спосіб [4].

Аналіз літературних джерел показав, що чітко визначеного переліку життєвих навичок не існує. Їх налічують близько двадцяти. Наприклад, навички прийняття рішень, ефективного спілкування, критичного і творчого мислення, вміння розв'язувати конфлікти, керувати стресами тощо.

В літературних джерелах також відсутня єдина та загальновизнана класифікація життєвих навичок. На нашу думку найбільш досконалою є класифікація, згідно з якою життєві навички